

Magyar irodalom orosz nyelven

Okszana Jakimenkóval, a Szentpétervári Állami Egyetem Finnugor Tanszékének magyar tanárával, műfordítóval a Moszkvai Nemzetközi Könyvvásár illetve a II. Lakiteleki Műfordító Tábor apropóján a magyar szépirodalom oroszországi népszerűsítésének lehetőségeiről, illetve a műfordítók helyzetéről beszélgettünk.

Hogyan és mikor kerültél kapcsolatba a magyar nyelvvel?

Teljesen véletlenül. Nem volt se magyar rokonom, se magyar ismerősöm. De amikor jelentkeztem az egyetemre, mindenképpen valamilyen különleges, ritka nyelvet szerettem volna tanulni. Elsősorban kínait. De abban az évben, amikor első éves lettem, az egyetem épp nem indított kínai szakot. A családnk egy poliglott barátja ekkor hívta fel a figyelmemet a magyar nyelvre, mondván, hogy az milyen érdekes, így kínai „hiányában” ezt kezdtem tanulni. Angolul akkor már egész jól tudtam.

Igen, hisz közismert, hogy nem csak magyarból fordítasz és tolmácsolsz, hanem angolból is.

Sőt, angolból jóval többet.

Az első mű, amit magyarról orosz nyelvre ültettél, Örkény István egyik egypercese, a *Hozott szalonnával egérintést vállal* című volt. Hogyan esett a választásod épp Örkényre?

Harmadéves voltam az egyetemen, ahol akkor az egyébként kiváló lektornőnk fordítóversenyt rendezett nekünk, s ő ajánlotta a szerzőt és a művet. A versenyt megnyertem, és kaptam tőle egy kétkötetes Magyar Értelmező Kéziszótárt, amelynek óriási hasznát vettem akkor is és a későbbiek során is.

A magyar dráma iránti érdeklődésed és szereteted azóta sem csökken, manapság is rengeteget foglalkozol drámaelmélettel.

Nemrégiben pedig kiadtatok egy magyar drámákat tartalmazó kétkötetes munkát, *Mauzóleum és Kazamaták* címmel, amelyben több-

bek között Háy János, Hubay Miklós, Spiró György műveit fordítottok oroszra.

Így van. Sőt, szeretnénk, ha ezek közül néhányat színpadra is állítanának, beszélünk is rendezőkkel, de sajnos nem sok sikerrel. Valahogy nem kellene az orosz színpadra a magyar darabok. Gyakorlatilag Örkényen kívül nem is nagyon játszanak/játszottak mást nálunk. Elvileg arra hivatkozva, hogy azok történelmi nézőpontja számunkra túlságosan megfoghatatlan, távoli... Csakhogy azt gondolom, hogy Háy János művei, például *A Gézagyerek* időtlen darabok, bárhol s bármikor játszhatók lennének. Vagy például nagyon tetszik nekem Egressy Zoltán *Portugál* című műve, amelynek gondolatvilága véleményem szerint igen közel áll az orosz befogadók világlátásához. Próbálkozunk, majd csak sikerül valami.

Ha már a próbálkozásnál tartunk: úgy érzem, hogy manapság a magyar próza kiadása kapcsán is hasonló a helyzet Oroszországban. Pedig 2001 tájékán, amikor megjelent nálatok Esterházy Péter gyűjteményes kötete, *Egy kékharisnya följegyzései és más írások* címen, Vjacseszlav Szereda fordításában, amit nem sokkal utána követett a *Termelési-regény* illetve a *Harmonia Caelestis*, azt éreztem, hogy a pangó '90-es évek után végre elindul valami. Hogy végre igazán értékes, és egyre több magyar szépirodalmi mű jelenhet meg Oroszországban. Aztán ez a lendület mintha megtört volna. Így látod-e ezt, s ha igen, szerinted mi ennek az oka?

Teljes mértékben egyetértek veled. Olyannyira, hogy ezzel kapcsol-

latban egy közvélemény-kutatást is végeztem: magyarul tudó, illetve a magyart egyáltalán nem beszélő történészeket, fordítókat, újságírókat kérdeztem arról, vajon miért nem megy a magyar irodalom Oroszországban, illetve arról, hogy miket lenne érdemes kiadni. Háromféle választ kaptam. A történészek egyöntetűen azt felelték, hogy túlságosan terhelt a két ország történelmi múltja, egymáshoz való viszonya. Miközben a többi kelet-közép-európai országgal „egyszerűbb” a kapcsolatunk, így például a szerb irodalmat előszeretettel ki is adják nálunk. Pedig a szocializmusban szinte mindent lefordítottak: a nyugatosoktól kezdve Jókain át Örkényig, de valahogy ma ezek sem kellene. Ezeknek a már meglévő fordításoknak az újrakiadása is reménytelen. S ezzel ott vagyunk a második oknál: a kiadónál, akik egy ideig úgy adtak ki magyar szépirodalmat, hogy kaptak rá támogatást a magyar államtól. Mostanra viszont ez teljesen megszűnt. Vagy esetleg olyanra kapnak pénzt, ami az adott kiadót eleve nem érdekli. Pedig minden évben, sőt, évente többször is kéri tőlünk, fordítóktól a listát, hogy mit ajánlanánk megjelentetésre. Nekem például kész listám van, s tudom, hogy másoknak is. S nemcsak listánk van, hanem kész, lefordított műveink, amelyek kiadásra várnak, akár évek óta már. Például Jurij Guszevnek Spiró György *Fogsága* állna a kiadók rendelkezésére...

Vagy neked Závada Páltól a *Jadвига párnája*, amelyet műfordító kollégáoddal, Viktoria Popinejell ültettetek át orosz nyelvre.

Így van, s ez már rendkívül kínos nekem, hiszen ott állok tehetetlenül a kiadó és Závada között, s Závada állandóan kérdezi, hogy miért nem jelent még mindig meg a regény. De nemcsak Závadával vagyok így. Majdnem teljesen készen vagyok Krasznahorkai László *Sátántangójával*. Egyelőre semmi, bár, vele kapcsolatban némi remény mégis felcsillanni látszik, ugyanis az Inosztrannaja Lityeratura című folyóirat most közölte egy hosszabb elbeszélését, a *Gyilkos születiket*. Vele talán elindul valami...

Főleg, mert mint sok helyütt említetted, hogy a magyar írók közül az egyik legközelebb állónak Krasznahorkait érzed az oroszokhoz. Ráadásul az említett novellája épp egy barcelonai orosz ikonkiállításról szól, tehát a szűzsége is orosz vonatkozású.

S mivel Krasznahorkai most Amerikában is egyre népszerűbb, talán emiatt is érdekelheti az oroszokat. Mert erre azért figyelnek nálunk. Egyébként most annak nagyon örülök, hogy a könyvvásár miatt ki lehetett adni egy Csáth-válogatáskötetet, csak hát ott van még rengeteg más, kiadásra váró szöveg, aminek mostanában kéne megjelennie. Hisz minden könyvnek megvan a maga ideje, amikor jó lenne kiadni. Se korábban, se később... A kiadók kapcsán pedig azt is problémának látom, hogy nem tudnak egy-egy szerzőt „felépíteni”. Nem érzik, hogy valakitől egyetlen művet kiadni, az semmi. Hogy sorozatok kellenének mindenkitől. A Novoje Lityeraturnoje Obozrenyje sokáig csinálta, törekedett rá, de egyedülként. S most anyagi támogatás hiányában be is szüntette az összes közép-kelet-európai sorozatát. Egyébként a kiadói hozzáállás kapcsán épp Krasznahorkaival kapcsolatban van egy „vicces” sztorim. A kiadó megkérdezte, hogy nem lehetne-e a szerző nevét Krasznahorkaira változtatni, mert az a h-s rész nagyon fülsértő. Mondtam, hogy nem, semmiképpen. Elmeséltem Lászlónak is, jót szórakozott rajta.

Ez talán folytatása annak, amit egy 2005-ben, a *Lettre* című folyóiratban közölt, Esterházy Péterrel folytatott beszélgetésekben említettél. Akkor adták ki ugyanis a *Te fordításodban a szerzőtől a Kis magyar pornográfiát*. S mondtad, hogy elsősorban a címe miatt kellett a kiadónak. Mert azt hitte, ennek tényleg köze van a pornográfiához, s eladható. Azaz nem esztétikai, hanem piaci szempontok szerint döntött. Most pedig a szerző nevének megváltoztatási szándékában ugyanezt a szempontot, s persze a dilettantizmust érzem. Ami rendkívül elkésérítő és megdöbbentő. De mi a magyar irodalom „sanyarú” helyzetének harmadik oka? Említetted, hogy a közvélemény-kutatásodra háromféle válasz érkezett.

Igen, a harmadik ok pedig, amiért nem eladhatók a már megjelent magyar művek sem, az, hogy nincsen kritikájuk. Nincsenek nálunk olyan irodalomtörténészek, akik egyfelől tudnak annyira jól magyarul, hogy a fordításunkat meg tudják ítélni, másfelől olyanok, akik a magyar irodalomban kellőképpen jártasak. Ennek hiányában pedig nem jelenik meg a magyarból fordított művekről adekvát kritika, olyan, ami akár reklámnak is beillene.

S ebben a helyzetben vettetek most részt fiatal műfordítókkal a Tolsztoj Társaság alelnöke, Goretity József szervezésében a II. Lakiteleki Műfordító Táborban, ahová moszkvai, ambiciózus fiatalokkal érkezted. Mit tudsz nekik ajánlani, ígérni a jövőre névzést?

Bízom benne, hogy nekik lesz majd munkájuk. Eddig is segítettem őket, hogy publikálhassanak, és amúgy is, ugyanúgy, ahogy a magyar kollégáinknak – Goretity Józsefnek és M. Nagy Miklósnak –, nekünk is muszáj az utánpótlásról gondoskodnunk. Ezért nemcsak Lakitelken foglalkoztam velük, hanem szoktam őket vinni a balatonfüredi fordítóházba is. Látok bennük annyi tehetséget és kitartást, hogy meg fogják majd állni a helyüket, s vannak annyira elszántak, hogy nem adják fel, ahogy mi sem adtuk/adjuk fel.

Mivel foglalkoztatok a táborban?

Háy János *Házasságon innen és túl* című művéből fordítottuk a *Lánc* című elbeszélést, illetve Borbély Szilárd szövegeivel dolgoztunk. Akit egyébként személyesen most ismertem meg, hisz ő is részt vett meghívott előadóként a táborban.

Borbély Szilárdnak a most nemrégiben megjelent, *Nincstelének* című kötetéből fordítottatok?

Igen, részleteivel próbálkoztunk. Illetve korábbi novelláit adtam oda a fiataloknak. Ezen kívül, mivel ott volt Anatolij Guszev is a táborban, aki filmeket fordít, a filmkultúra sem maradt ki a repertoárból.

Végezetül, mivel foglalkozol mostanában?

Három angol nyelvű non-fiction kötet lefordítása vár most rám. Közben persze Krasznahorkai kiadásának ügyében is tovább munkálkodom.

	<p>Benyák Zoltán Az idő bolondjai</p> <p>Egy könyv a múlt időről, az elmúló emberről, dolgaink elvesztéséről és megtalálásáról. Egy kihagyhatatlan utazás a fantázia és a szépirodalom határán, felejthetetlen szereplőkkel, egy öröklétre kárhozottat sziget fura lakóival.</p> <p>120x200 mm, fűzött, 324 oldal, 2900 Ft</p> <p>Grafoman Kiadó 2800 Tatabánya, Mártírok 99. 11/2 em. Tel.: (30)467-7423 • E-mail: zfactors@gmail.com Honlap: www.grafo-man.blog.hu</p>
---	--